

**netwerk
digitaal
erfgoed**

Digiscan Flevoland 2020

Een verkennend onderzoek naar digitalisering van erfgoed in Flevoland

Vragenlijst en verslag door digitaal-erfgoed-coach
Reem Weda

Digiscan Flevoland 2020

Een verkennend onderzoek naar digitalisering van erfgoed in Flevoland

Introductie digiscan Flevoland

In samenwerking met het [Netwerk Digitaal Erfgoed](#) is er bij Erfgoedpark Batavialand een digitaal-erfgoed-coach aangesteld. In heel Nederland ondersteunen deze coaches erfgoedorganisaties om hun collecties zo zichtbaar, bruikbaar en houdbaar mogelijk te maken volgens de [Nationale Strategie](#). Deze digiscan is een initiatief van de coach om een beeld te krijgen van de huidige stand van zaken wat betreft de digitalisering van collecties en het peilen van de behoefte aan deskundigheidsbevordering bij erfgoedorganisaties in Flevoland.

Werkwijze

Op basis van een vragenlijst is er informatie verzameld bij erfgoedorganisaties. Er zijn een kleine 40 contacten (historische verenigingen, stichtingen en musea én individuen) aangeschreven in de provincie Flevoland. De bevindingen en resultaten in deze digiscan zijn gebaseerd op de antwoorden van acht respondenten op deze vragenlijst. Bij deze respondenten zaten twee archieven en zes museale collecties. Drie van deze collecties zijn in beheer bij Batavialand.

Het mag duidelijk zijn dat een volledig beeld van de staat van gedigitaliseerd erfgoed in dit rapport nog niet gegeven kan worden. Aan de andere kant zijn de grotere collecties in de provincie hiermee vertegenwoordigd. Het beeld van de situatie bij de kleinere (vrijwilligers)organisaties na deze scan is nog steeds diffuus. Het is de wens van de coach om ook de kleinere organisaties te bereiken en zo mogelijk te betrekken bij het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Wat kunt u met deze digiscan en wat gebeurt er verder mee?

Met de resultaten in deze digiscan krijgen organisaties een beeld van waar zij en anderen in de provincie momenteel staan op het gebied van digitalisering en tegen welke (gezamenlijke) problemen zij hierbij aanlopen.

Naast de resultaten zijn er ook tips en verwijzingen naar informatie over het digitaliseren van collecties opgenomen. Aan de hand van de resultaten kijkt de erfgoedcoach welke workshops of andere ondersteuning er kan worden aangeboden.

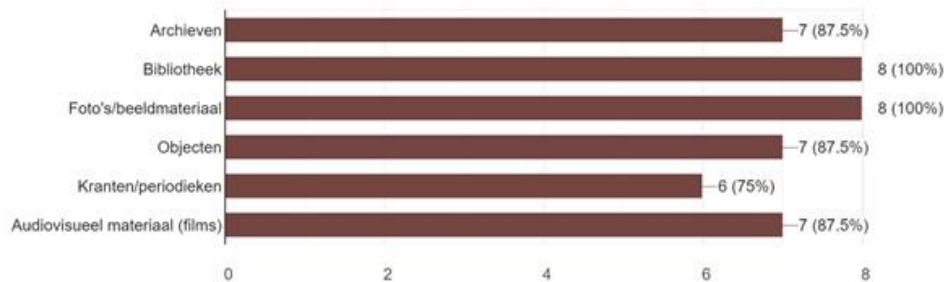
Contact

Heeft u vragen over deze digiscan of over het digitaliseren van erfgoedcollecties, neem dan contact op met de digitaal-erfgoed-coach van Flevoland, Reem Weda. Email: reem.weda@batavialand.nl

Collectieregistratie en online toegankelijkheid

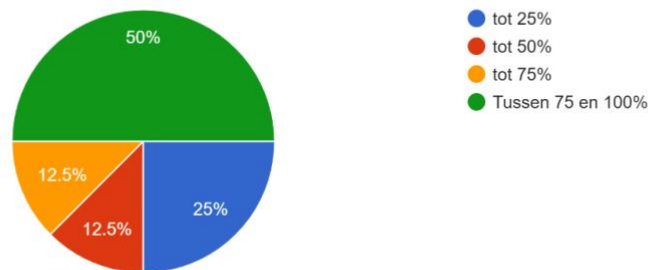
Wat voor soort materiaal beheert uw vereniging/organisatie?

8 responses

Hoeveel procent (naar schatting) van de collectie is geregistreerd en beschreven?

8 responses

Toelichting

De collecties van de respondenten bestaan vrijwel alle uit de aangegeven brede categorieën (zie figuur links). Binnen de categorieën zijn er wel grote inhoudelijke verschillen. Zo beheert bijvoorbeeld het ene museum 104 originele vliegtuigen en het andere duizenden steenfragmenten. De grootste objectencollectie telt 40.000 items.

De grootte van archievencollecties varieert van zo'n 550 strekkende meter tot 2500 meter. De grootste fotocollectie bestaat uit 600.000 foto's. De bibliotheekcollecties kunnen variëren van een referentiebibliotheek met 1500 boeken tot een collectie van 100.000 stuks. De kranten en periodieken die bewaard worden zijn hoofdzakelijk regionaal.

De registratiegraad is bij de helft (4) van de respondenten hoog (tussen 75 en 100%). Bij 1 redelijk (tot 75%) en bij 3 is nog niet de helft van de collectie beschreven. Deze cijfers gelden ook voor de mate waarin de collecties gedigitaliseerd zijn (gescand of gefotografeerd).

Waarom collecties digitaliseren?

Om onze collecties toegankelijk te maken, is digitalisering van groot belang. Het online aanbieden van kennis over het verleden zorgt ervoor dat meer mensen het erfgoedmateriaal kunnen gebruiken en er meer doelgroepen bereikt worden.

Daarnaast zorgt digitalisering voor het veiligstellen van erfgoed. Documenten kunnen door brand verloren gaan, of door verval beschadigd raken. Maar als ze zijn ingescand, blijven ze in digitale vorm toch bestaan. Ook zorgt het digitaliseren (en structureren) van informatie ervoor dat er meer vragen aan data gesteld kunnen worden aan de hand van de beschikbare gegevens.

Om onze collecties goed en gestructureerd te kunnen ontsluiten, slaan we informatie (data) meestal op in databases. Denk aan archeologische opgravingsgegevens, informatie uit bouwhistorisch onderzoek en gedigitaliseerde archieven. Daarnaast kunnen we tijdens het digitaliseren veel informatie toevoegen. Na het inscannen van een foto wordt bijvoorbeeld beschreven wanneer een foto is gemaakt en op welke plaats. Dat zorgt ervoor dat de afbeelding makkelijker gevonden kan worden. De informatie die we toevoegen (de data over data) wordt metadata genoemd.

Als de foto's deze basisgegevens als metadata hebben, kan er beter gezocht worden. Bijvoorbeeld wanneer u alle foto's wilt zien die in 1900 gemaakt zijn van Herengracht 36 te Leiden met de volgende gestructureerde gegevens

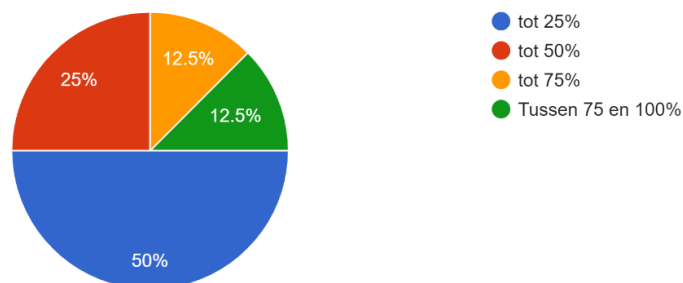
Locatie: Leiden, Herengracht 36

Techniek: Foto

Vervaardiging Begindatum: 1900

Hoeveel procent (naar schatting) van de totale collectie is gescand of gefotografeerd?

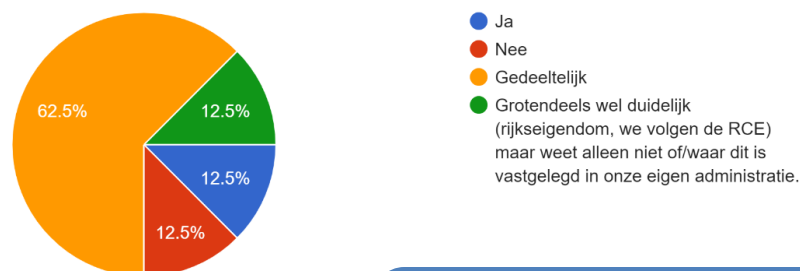
8 responses

Het merendeel van de organisaties heeft het materiaal voor een kwart tot de helft gescand. Een kwart heeft een dekking tussen 75 en 100%. Het is dan nog wel de vraag in wat voor kwaliteit deze scans gemaakt zijn en of ze duurzaam bewaard worden. Het Netwerk Digitaal Erfgoed roept alle erfgoedorganisaties op om deze aspecten goed te bekijken. Bijvoorbeeld door een analyse van het digitale huishouden te maken met het daarvoor ontwikkelde [Scoremodel](#).

Is de auteursrechtelijke status van uw collecties uitgezocht en vastgelegd?

8 responses

Let op! De werkgroep Auteursrecht erfgoedinstellingen ontwikkelt een hulpmiddel om de rechten op divers erfgoedmateriaal gemakkelijker te bepalen. [Deze auteursrechtentool](#) komt binnenkort beschikbaar.

Auteursrechten

Bij het digitaliseren en online plaatsen van (beeld)materiaal moet je als erfgoedorganisatie altijd rekening houden met auteursrecht. Maar dat kan soms best ingewikkeld zijn. Want wat is auteursrecht nu precies? Hoe weet je of er nog auteursrecht op een foto of filmpje zit? Hoe regel je de auteursrechten als de maker is overleden? En stel dat je een online beeldbank hebt, in hoeverre loop je dan bepaalde auteursrechtelijke risico's?

Uit de antwoorden op de digiscan blijkt dat er op dit gebied nog veel vragen zijn. Nagaan of er auteursrechten rusten op (grote) collecties is voor veel instellingen een uitdaging. Het is van belang de belangrijkste regels te kennen en de collectieonderdelen stapsgewijs te onderzoeken.

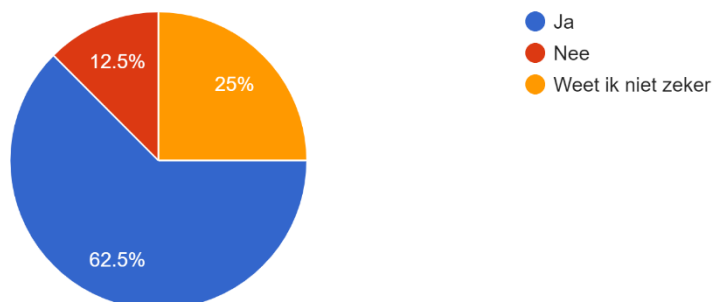
Zie voor meer informatie het verslag van de [kennissessie auteursrecht van het Netwerk Digitaal Erfgoed](#).

Collecties online

Als beheerder en gebruiker van een collectie is het handig als je makkelijk kunt zoeken in de collectie en als duidelijk is wat je er wel en niet mee mag doen. Dat kan door in beschrijvingen gebruik te maken van standaardtermen en zaken als auteursrechten, licenties en AVG goed te regelen en vast te leggen. Dat is niet alleen handig voor jou als instelling, ook wordt het voor een gebruiker zo makkelijker om met je collectie aan de slag te gaan.

Bent u op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van collectie-informatiesystemen en collecties online delen?

8 responses

Samen met het Netwerk Digitaal Erfgoed breiden de ontwikkelaars van collectiesoftware de functionaliteiten steeds verder uit. Nieuwe inzichten leiden tot het verder integreren van [linked open data](#) in hun software. Dit betekent het gebruik van open databronnen van derden, zoals terminologieën met namen voor plaatsen en dingen (zie pagina 9.). Maar ook het verder delen van de eigen collectiedata waar dat mogelijk is.

Mogelijke

samenwerkingspartners voor online publicatie

[Collectie Nederland](#)

Bij de Collectie Nederland zijn meer dan 100 collecties van musea en andere cultuurinstellingen aangesloten.

[Geheugen van Nederland](#)

Deze website huisde tot voor kort bijna 800.000 gedigitaliseerde afbeeldingen van meer dan 90 bibliotheken, archieven en musea en is nu te vinden op Delpher onder de naam [Het Geheugen](#).

[Europeana](#)

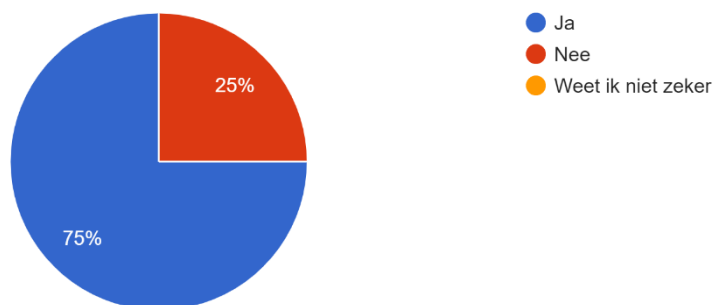
Werkt samen met duizenden Europese archieven, bibliotheken en musea.

[Wikimedia](#)

Erfgoedinstellingen en de Wikimedia-beweging hebben een gemeenschappelijk doel: het voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk maken van (digitale) culturele collecties.

Staan uw gedigitaliseerde collecties online gepubliceerd?

8 responses

De meeste respondenten stellen dat hun collectie deels online te vinden is. Veelal via een eigen website, maar ook via portalen van derden. Zo wordt de Maritieme Rijkscollectie gedeeld via de RCE-collectiecatalogus- en beeldbank. Provinciale collecties staan ook op Collectie Nederland van de RCE. Wel is meestal slechts een deel van de collecties online te vinden. Twee partijen hebben nog niets online staan.

Zes van de acht respondenten stellen dat er minder dan 25 procent van de collectie online beschikbaar is. Dit kan meerdere redenen hebben. Behalve dat er nog veel gedigitaliseerd moet worden kan het ook zijn dat de auteursrechtelijke status de publicatie verhindert. Verder kunnen technische beperkingen de publicatie bemoeilijken. Twee respondenten stellen dat meer dan 75 procent online staat. Heel goed!

NB: [Geheugen van Nederland](#) is vernieuwd en wordt nu gebruikt voor een publiekscampagne voor digitaal erfgoed. Neem vooral een kijkje!

Collecties delen

Op de vraag of men bereid zou zijn om delen van de eigen digitale collectie op andere platformen te delen reageerden de respondenten positief. Iedereen was hiertoe bereid of wilde het in ieder geval overwegen.

In tegenstelling tot sommige andere provincies heeft Flevoland geen eigen platform voor het provinciale erfgoed. Wel hebben de respondenten hier interesse in. Met goede afspraken en een duidelijke meerwaarde is iedereen bereid om erfgoed te delen op zo'n provinciaal platform. De belangrijkste reden om mee te doen met een platform is dat het een groter bereik heeft dan de eigen website.

Welke partijen komen bij elkaar om deze Flevolandse erfgoedwebsite te maken?

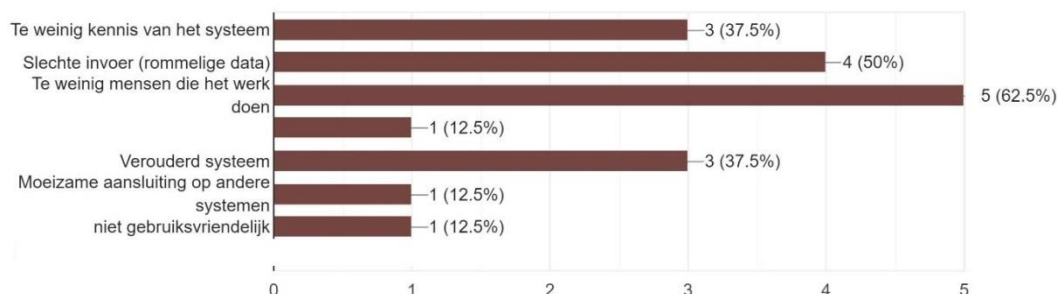
Enkele regionale platformen:

[Zuiderzeecollectie](#), netwerk Musea met een connectie met de Zuiderzee.
[Brabantserfgoed.nl](#), Noord-Brabant
[MijnStadMijnDorp](#), Overijssel
[Redbot](#), Friesland

Collectieregistratiesystemen

De gebruikte systemen in Flevoland zijn onder andere: ScopeArchiv, Mais Flexis, Adlib, The Museum System, Zijper Collectiebeheersysteem (ZCBS) en een op maat gemaakte database.

Tegen welke hindernissen loopt u aan met betrekking tot het collectieregistratiesysteem?
8 responses

Waarom is een collectieregistratiesysteem belangrijk?

Een collectieregistratiesysteem zorgt ervoor dat gedigitaliseerd materiaal voor de toekomst bewaard blijft. Als u nu bijvoorbeeld iets in een Word-document opslaat, kan het zomaar zijn dat vele jaren en technologische ontwikkelingen verder dit document niet meer geopend kan worden. Sommige collectieregistratiesystemen kunnen gekoppeld worden aan thesauri, zodat de collectie zo uniform mogelijk beschreven kan worden. Een aantal belangrijke afwegingen bij de keuze voor een collectieregistratiesysteem is: - Is het systeem toekomstbestendig? - Zijn de kosten voor onze organisatie behapbaar? - In hoeverre doet de leverancier aan (technische) ondersteuning? - Welke collectietypes (foto's, museale voorwerpen enz.) kunnen er worden geplaatst in het collectieregistratiesysteem? Kijk voor meer informatie op pagina 4 van het [Spoorboekje digitalisering](#).

De hindernissen

Het grootste probleem waar men in het veld tegenaan loopt is dat vaak er te weinig mensen zijn die daadwerkelijk gegevens invoeren. Daarmee is de basis voor de registratie niet heel solide. Doordat er vaak niet eenduidig is ingevoerd, zitten er rommelige en incomplete gegevens in het systeem.

De tijd en/of de vaardigheid om dit te verbeteren is vaak niet aanwezig. Kijk hier naar de [video](#) van Tamara van Zwol, digitaal-erfgoed-coach voor Zuid-Holland, over het registreren en methoden voor het schonen van je collectiedata. Voor geavanceerd opschonen van data, lees dan verder over [Open Refine](#).

Als je op zoek bent naar een nieuw collectieregistratiesysteem is het belangrijk om de juiste vragen te stellen. Houd de site van het Netwerk Digitaal Erfgoed in de gaten. De coaches werken aan een handige keuzehulp met vragenlijst.

Zie hier een [overzicht](#) van de meest gebruikte museale collectiesystemen in Nederland.

Terminologieën

Het is nog geen gemeengoed om bij het invoeren van collectiegegevens gebruik te maken van standaard terminologieën binnen het Flevolandse erfgoedveld. Een keer werd de Art & Architecture Thesaurus (AAT) genoemd en eenmaal het [Archeologisch Basisregister](#) (ABR) voor begrippen. Voor persoonsnamen werd eenmaal de Nederlandse thesaurus voor Auteursnamen geraadpleegd.

Als je standaardtermen gebruikt bij de beschrijving van je collectie, zijn items makkelijker terug te vinden in je database of website. Het belangrijkste is om consequent te zijn. Maak dus afspraken over het gebruik van bepaalde woorden. Kies bijvoorbeeld voor rijwiel of fiets, huis of woning, fabriek of industrieel gebouw, WOII of Tweede Wereldoorlog. Deze leg je vast in een termenlijst óf een thesaurus met een hiërarchische structuur tussen de termen.

Voor het verbinden van collectiegegevens onderling maak je het best gebruik van trefwoorden (concepten) uit een betrouwbare en online beschikbare thesaurus over een bepaald onderwerpsterrein. Het is daarbij belangrijk om in ieder geval behalve het woord zelf, ook het unieke identificatienummer of adres (URI) over te nemen.

Bijvoorbeeld: 'visserschip' staat in de Cultuurhistorische Thesaurus als '[visboot](#)'. Maar het adres is net zo belangrijk, zie 'poëziealbums' in de AAT met het adres: <http://vocab.getty.edu/page/aat/300435460>

Batavialand maakt gebruik van de Cultuurhistorische Thesaurus van de RCE. De bedoeling is dat ze ook gaat bijdragen aan de inhoud van deze thesaurus op het gebied van maritieme begrippen. Het is trouwens ook mogelijk om uit twee of meer thesauri te putten. Deze thesauri zijn dan het liefst wel beschikbaar als [linked open data](#) om verbindingen te leggen.

Een hulpmiddel is het [Termennetwerk](#); met dit NDE-product kun je meerdere terminologieën tegelijk bevragen. Let op: het Termennetwerk is nog in ontwikkeling. Het idee is dat collectieregistratiesystemen uiteindelijk op dit termennetwerk kunnen aansluiten in plaats van op de afzonderlijke terminologiebronnen.

Gedigitaliseerde collectie

Op de vraag hoe groot de digitale collectie is in bits en bytes kwamen uiteenlopende antwoorden. De grootste digitale collecties beslaan al gauw tussen de 100 en 200 gigabyte. Dit geeft al aan dat de bestanden snel flinke opslagruimte nodig hebben.

Het bleek voor een aantal organisaties niet eenvoudig om een inschatting te geven van de grote van de digitale collectie. Dat kan komen omdat deze op verschillende dragers is opgeslagen of omdat men eigenlijk niet goed weet waar alles op staat.

Het is dan van belang om de collectie te inventariseren, kopieën te maken van kwetsbare dragers (zoals harde schijven en cd-roms) en om alles zo mogelijk bijeen te brengen op één nieuwe drager en/of op een server in de 'cloud'.

Lees meer over het NDE-onderzoek over het ['bedreigd erfgoed op fysieke dragers'](#). Uit dit onderzoek blijkt onder andere dat bijna 80% van de deelnemende

De meest voorkomende dragers zijn; harde schijven (intern en extern), tapes, cassettes, diskettes, dvd's, cd-roms, audio-cd's, USB-sticks en SD-kaarten. Geen van deze dragers is een veilig opslagmedium voor de lange termijn.

Uit: Bedreigd digitaal erfgoed op fysieke dragers, een onderzoek naar de landelijke omvang van de problematiek (juni 2020).

erfgoedinstellingen beschikt over fysieke dragers met daarop digitale data die nog niet duurzaam toegankelijk zijn gemaakt binnen een digitaal archief. Dit komt bij organisaties van iedere omvang en binnen ieder domein voor.

Bestanden

De bestandsformaten die de ondervraagde instellingen beheren zijn meestal de 'usual suspects' met Word en PDF als meest voorkomende (tekst-) bestanden, Excel voor spreadsheets en JPG en TIFF voor beeldmateriaal.

Videoformaten kwamen niet aan bod. Maar het is vrijwel zeker dat ze er zijn. Eenmaal werd er een speciaal bestandsformaat genoemd voor een meetinstrument voor 3D-metingen. Hoe dit duurzaam bewaard wordt, vergt nader onderzoek.

Voor niet-open bestandsformaten heb je altijd een licentie van de software nodig. Dit kan een belemmering zijn voor het raadplegen in de toekomst. Kijk bij waardevolle bestanden dus naar mogelijkheden om ze in ook in open bestandsformaten te bewaren. Probeer een formaat te vinden waarbij de meest belangrijke elementen, zoals leesbaarheid, gewaarborgd worden.

Lees meer over het NDE-onderzoek over de [voorkeursbestandsformaten](#) in de erfgoedsector.

Back-ups

De respondenten maken allen regelmatig back-ups van hun bestanden. De regelmaat waarmee men dit doet verschilt. Soms dagelijks, soms maandelijks. Hier is geen standaard in te bepalen. Dit hangt sterk samen met hoeveel mensen er aan de digitale collecties gewerkt wordt. Des te meer er aan gewerkt wordt, des te vaker er een back-up nodig is.

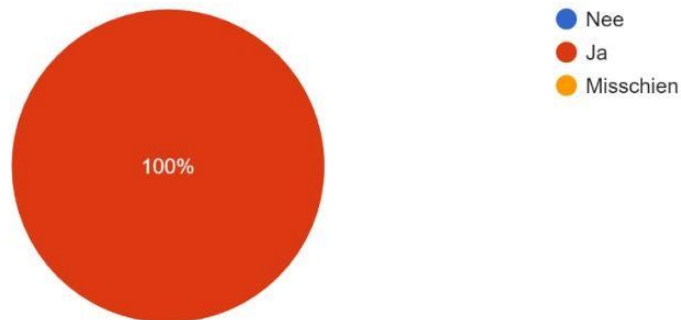
De oplossing voor duurzaam bewaren wordt een enkele maal gevonden in de samenwerking met een andere partij. Zoals met het Instituut voor Beeld en Geluid voor gedigitaliseerd filmmateriaal. Maar meestal heeft men een eigen opslagsysteem, al dan niet gehost of bewaard op een externe locatie.

Alleen op een fysieke drager bewaren zonder back-up op een andere locatie is uiteraard zeer risicovol. Maar dit gebeurt zover we weten ook niet.

Een vooropgezet plan, het digitaliseringsplan of -beleid, heeft een meerderheid nog niet. Wil je meer weten over hoe je hiermee aan de slag gaat, lees dan het [uitgebreide dossier](#) op de site van Digitaal Erfgoed Nederland.

Lopen er op dit moment digitaliseringsprojecten bij uw organisatie?

8 responses

Uit: Digitaal Erfgoed

Nederland 'Aan de slag'.

“Digitaliseren is niet alleen het omzetten van een fysieke bron naar een digitaal bestand. Het gaat ook om het bewaren en toegankelijk maken van al bestaand digitaal materiaal. Hoe je omgaat met digitalisering en digitaal materiaal in je organisatie kun je opnemen in je informatiebeleid”.

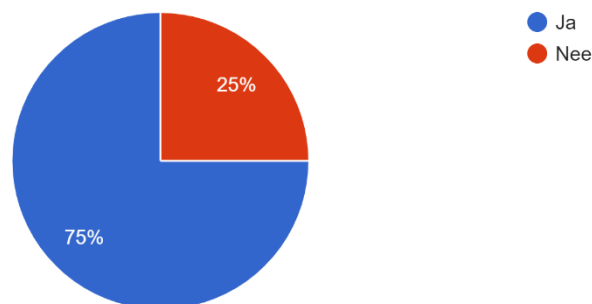
Samenwerking

De Flevolandse collectiebeheerders werken vaak samen met anderen om hun collecties digitaal toegankelijk te maken en te houden. Soms betekent dit dat computers, opslagmedia en andere apparatuur worden gedeeld met collega-organisaties en clubs in de omgeving. Soms wordt een afname van een dienst van een commerciële partij ook als samenwerking aangewezen en afhankelijk van de afspraken met en inzet van een bedrijf kan dit soms wel zo worden gezien. Er bestaan sterke samenwerkingsverbanden binnen overkoepelende organisaties, zoals die voor Regionaal Historische Centra. Deze groep maakt gebruik van gemeenschappelijke voorzieningen, zoals een e-depot.

We zijn doordrongen geraakt door het feit dat alleen door samen te werken, we in Nederland onze digitale collecties optimaal kunnen benutten en toegankelijk houden. Hiervoor hebben erfgoedinstellingen en samenwerkingsverbanden in het erfgoedveld kennis, diensten en voorzieningen nodig die gedeeld kunnen worden. Het Netwerk Digitaal Erfgoed maakt dit mogelijk, als plaats voor ontmoeting, afstemming en samenwerking.

Werkt u momenteel samen op digitaal gebied met andere partijen? Deelt u bijvoorbeeld faciliteiten.

8 responses

Het manifest

Tip: teken het [manifest](#) van het Netwerk Digitaal Erfgoed en maak gebruik van een opgeleverde voorziening of de kennis uit een onderzoek. Probeer (via het netwerk) een collega- instelling met vergelijkbare collecties en doelstellingen te vinden om kennis uit te wisselen of samen te werken. Een getekend manifest geeft aan dat je als organisatie bereid bent om samen te werken in het netwerk en ook om samen de digitale koers af te stemmen.

